

ESPAIS

El butlletí de la Xarxa d'Espais Naturals de les Illes Balears

Tardor de 2022/ Número 2

G CONSELLERIA
O MEDI AMBIENT
I I TERRITORI
B

QUÈ HI HA AQUESTA TEMPORADA?

- El que ens diuen les papallones dels sistemes naturals. Pàg. 3
- Història de l'ecologisme al Parc natural de sa Dragonera. Pàg. 4
- L'esbucament dels xalets de l'antiga urbanització del Shangril·là. Pàg. 6
- La recuperació botànica dels illots de les Reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els illots de Ponent. Pàg. 7
- Hàbitats: Coneixem els tamarigars. Pàg. 9
- Espècies: Coneixem els briòfits. Pàg. 10
- Paraules hidràuliques. Una conversa amb n'Antonio i en Xicu de Can Vileta. Pàg. 12
- La pesca d'anguila amb cucada. Pàg. 14
- Les coves ocupades per presoners a Cabrera. Pàg.16

EDUCACIÓ AMBIENTAL

EL QUE ENS DIUEN LES PAPALLONES DELS SISTEMES NATURALS

El Parc natural de Llevant organitza una activitat de ciència ciutadana per obtenir informació sobre les poblacions de papallones. Els visitants aprenen a realitzar un seguiment de lepidòpters diürns i a reconèixer algunes espècies. Es tracta d'una tècnica molt senzilla que s'aplica a nivell internacional per a la recollida de dades sobre les poblacions de papallones, uns excel·lents bioindicadors.

Transectes de papallones

Com a conseqüència de la pressió antròpica i de les transformacions experimentades per l'entorn en els darrers decennis, animals i plantes pateixen canvis molt aparents, en ocasions clarament negatius.

Els gestors del patrimoni natural necessiten disposar de mecanismes de diagnòstic de l'estat dels sistemes naturals per valorar la idoneïtat de la gestió. Aquest és un dels principals objectius del monitoratge de bioindicadors que serveix per obtenir dades sobre l'abundància d'un grup d'organismes al llarg del temps i conèixer les seves fluctuacions poblacionals a l'àrea estudiada.

Els transectes de papallones són una excel·lent eina de divulgació científica que ens permet obtenir informació vàlida alhora que formem els ciutadans i ciutadanes en una tècnica senzilla per detectar-ne la presència i identificar l'estat de les poblacions d'aquest important grup d'insectes pol·linitzadors. Per aquests motius els transectes de papallones han estat inclosos a l'estratègia de gestió del Parc de Llevant.

S'ha establert un transecte que transcorre per diferents hàbitats i se realitza durant la primavera i l'estiu. Les dades són enviades al projecte de seguiment del CBMS (Catalan Butterfly Monitoring Scheme) on s'analitza la informació procedent de diferents àrees geogràfiques per tal de relacionar-les amb diferents factors ambientals.

Fins ara s'han pogut detectar 17 de les 30 espècies citades a Balears.

EDUCACIÓ AMBIENTAL

HISTÒRIA DE L'ECOLOGISME AL PARC NATURAL DE SA DRAGONERA

El 7 de juliol de 1977 marca l'inici de la consciència del moviment ecologista a Mallorca. Tal dia com aquest, un grup de joves carregats amb motxilles es concentraren a Sant Elm, i amb petites embarcacions, creuaren fins a sa Dragonera.

7-7-1977: L'inici de l'ecologisme Balear

La intenció d'aquests joves anarco-sindicalistes simpatitzants d'associacions tals com Terra i Llibertat, i Talaiot Corcat, era ocupar l'illa amb l'objectiu d'aturar el Pla Parcial i Especial de sa Dragonera aprovat el 1976, que l'empresa constructora valenciana PAMESA (Patrimonial Mediterránea Sociedad Anónima), havia comprat el 1974. El projecte pretenia construir cinc complexos residencials de xalets de luxe, casino, ports, a més de diverses infraestructures.

La Guàrdia Civil, que es va fer càrrec de la situació se'n burlava fins que va aparèixer una llanxa amb reporters de la BBC. Dies després es publicava un reportatge, sense cap imatge, perquè els guardes impediren que es captassin.

La major part dels participants varen ocupar l'illa durant deu dies. Els darrers partiren el 25 de juliol, el dia que es presentava un recurs d'alçada contra el projecte d'urbanització, recolzat per 4.200 signatures.

Durant l'ocupació el comitè de suport als ocupants feia assemblees i rodes de premsa al bar Talaiot Corcat. El 21 de desembre de 1978, l'illa va ser de nou ocupada. A l'octubre de 1979 uns milers de persones es manifestaren a la plaça de Cort de Palma amb el lema «Salvem la Dragonera», en aquesta ocasió la resposta policial, no va ser pacífica.

Sa Dragonera passà així a convertir-se amb la punta de llança dels que defensen els espais naturals que encara poden ser salvats.

El 24 de febrer del 1983 el Consell General Interinsular va suspendre el Pla General d'Andratx paralitzant els plans que afectaven sa Dragonera.

Finalment, el gener de 1984, l'Audiència Nacional va deixar sense efecte l'Ordre ministerial de 21 de novembre de 1980 per la qual permetia a PAMESA urbanitzar sa Dragonera, que rebé la sentència definitiva pel Tribunal Suprem el febrer de 1987. En aquests moments la urbanització passà a ser legalment impossible.

El Consell Insular de Mallorca va comprar l'illa i els illots el 29 de desembre de 1987 per 280 milions de pessetes, que es formalitzà l'any següent.

El 26 de gener de 1995 sa Dragonera va ser declarat Parc Natural pel Govern de les Illes Balears.

En els anys 70, la pressió urbanística, fruit d'una economia en expansió, era enorme. La majoria d'ajuntaments no tenien pla urbanístic i s'ordenava d'acord al Pla Provincial d'Ordenació de Balears de 1973, orientat cap a un gran creixement urbanístic. El fet històric que va suposar l'ocupació i les actuacions posteriors pels grups de resistència pacífica de sa Dragonera, varen impulsar altres actuacions i situaren l'ecologisme dins el context polític balear.

L'ocupació de 1977 va ser la primera gran fita de l'ecologisme balear i va ser l'espurna d'una llarga llista de moviments que cercaven la protecció del medi ambient. Destaquen la campanya per salvar s'Albufera de Mallorca a mitjans dels setanta, i la mobilització per salvar es Trenc a principis dels vuitanta. Les campanyes varen incrementar la participació de forma que el suport popular va arribar a una manifestació de 50.000 persones el 2005.

Aquests moviments varen fer evident la necessitat de protegir els espais més fràgils. Quan es va aprovar l'Estatut d'Autonomia, no hi havia cap espai natural protegit.

El moviment ecologista va créixer, progressar i formar part de l'arrel de la política actual, en major o menor mesura, bona mostra són els diferents espais naturals protegits de les Illes Balears.

UN CAS D'ÈXIT ALS NOSTRES ESPAIS NATURALS

L'ESBUCAMENT DELS XALETS DE L'ANTIGA URBANITZACIÓ DEL SHANGRIL·LÀ, DINS EL PARC NATURAL DE S'ALBUFERA DES GRAU

Resten al Parc natural de s'Albufera des Grau vestigis d'edificacions i vials de l'antiga urbanització de Shangril·là, construïda en terrenys de les finques rústiques de Llimpa i Santa Madrona amb anterioritat a la declaració del Parc l'any 1995.

En una segona fase d'expropiació, dins la Zona d'Especial Protecció del Pla Especial de Protecció de s'Albufera, es varen expropiar quatre xalets de la zona més propera a la làmina d'aigua de la llacuna, dels quals un xalet va ser enderrocat l'any 2009 i varen ser restituïts els terrenys que ocupava.

Durant el mes de març de 2021 es va executar el projecte d'esfondrament de tres xalets que restaven esbucant de les finques de Llimpa i Santa Madrona en el marc d'un projecte de l'Impost de Turisme Sostenible, valorat en 37.000 €. Els tres xalets van ser enderrocats, la runa retirada i la brigada del Parc va fer les feines de retirada de flora invasora i aportació de matèria orgànica per a la posterior renaturalització dels terrenys afectats.

UN CAS D'ÈXIT ALS NOSTRES ESPAIS NATURALS

LA RECUPERACIÓ BOTÀNICA DELS ILLOTS DE LES RESERVES NATURALS DES VEDRÀ, ES VEDRANELL I ELS ILLOTS DE PONENT

Des dels inicis de la gestió de les Reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els illots de Ponent, s'ha fet feina per solucionar el principal problema de conservació als illots: la presència de herbívors introduïts (rates, conills i cabres). Al llarg d'aquests vint anys de gestió s'han dedicat molts esforços al seguiment d'aquestes poblacions, els seus efectes sobre la fauna i flora i les tasques de control.

Un equip de botànics de la UIB, dirigit pel Dr. Joan Rita, duu a terme des de l'any 2015 el seguiment d'una sèrie de parcel·les control establertes als dos illots la qual cosa ha permès avaluar la recuperació de les comunitats vegetals tant en termes de cobertura vegetal com d'abundància d'espècies i recuperació d'endemismes.

A s'Espartar es va fer feina durant anys per eradicar una població considerable de conills la qual cosa s'aconseguí definitivament l'any 2016. La recuperació botànica de l'illot ha destacat sobretot per una espècie: *Medicago citrina*, endemisme balear en perill crític d'extinció i una de les plantes més amenaçades de la Mediterrània. Amb l'eliminació dels conills, aquesta espècie que només es localitzava als penya-segats s'ha anat expandint amb abundància a la resta de l'illot de s'Espartar.

Davant aquesta situació, els responsables del seguiment botànic decidiren fer un cens poblacional al 2019 que determinà la presència de més de 2.300 individus, fonamentalment juvenils, de *Medicago citrina* a l'illot. Aquesta xifra suposa la duplicació, en només dos anys, de tota la població mundial de l'espècie!

L'illa d'es Vedrà, un dels principals reservoris botànics de les Pitiüses patia des de feia dècades el pasturatge de cabres assilvestrades, la qual cosa havia derivat en una reducció generalitzada de la cobertura vegetal, la desaparició o reducció de l'àrea de distribució d'espècies endèmiques i singulars, així com l'erosió i pèrdua de sòl de l'illot. Va ser l'any 2016 quan es varen poder engegar les tasques de control de cabres que finalitzaren en 2020. En aquest període, la vegetació de l'illot va anar variant en funció del nombre de cabres presents fins que, amb l'eliminació de l'amenaça, s'enregistrà un augment espectacular de la cobertura vegetal.

Pel que fa a les espècies, després d'una potent expansió en 2021 de la ravenissa groga (*Diplotaxis ibicensis*), endemisme balear, molt colonitzador i de cicle vital ràpid; han anat colonitzant l'illot espècies tan rellevants com l'endèmica camamil·la des Vedrà (*Santolina vedranensis*), *Silene hifacensis*, *Biscutella ebusitana* o *Teucrium cossonii subsp. punicum*. Es Vedrà, a la primavera de 2022, es mostrà com un illot recuperat i exultant de vegetació, recuperant el seu merescut valor com a part del patrimoni natural de Balears.

Així doncs, podem dir que s'han aconseguit eradicar els conills a l'illot de s'Espartar i les cabres a es Vedrà, i els resultats de la recuperació botànica a ambdós indrets han estat espectaculars.

LA RECUPERACIÓ BOTÀNICA DELS ILLOTS DE LES RESERVES
NATURALS DES VEDRÀ, ES VEDRANELL I ELS ILLOTS DE PONENT

Exemplar de *Silene hifacensis*, Es Vedrà.
Foto: Miquel Ramis

Exemplar de *Santolina Vedranensis*.
Foto: Miquel Ramis

Exemplar de *Medicago citrina*
Foto: Virgínia Picorelli

ELS TAMARIGARS

S'ALBUFERETA
XENIB

CONEIX L'HÀBITAT DE LA RESERVA NATURAL DE S'ALBUFERETA

Un dels trets més singulars que trobam a la Reserva natural de s'Albufereta són els bosquets de tamarells que, a més, són dels que estan més ben conservats de Mallorca.

Aquests tamarellars, o tamarigars, les trobam a les voreres dels cursos d'aigua, sovint molt poc accessibles, com el torrent d'El Rec. Formen boscos en galeria, relativament espessos, que conformen un bon refugi per a fauna molt diversa (papallones nocturnes, agrons de diverses espècies, rossinyols i rossinyols bords, busquerets...) i són molt valuosos des del punt de vista paisatgístic.

El tamarell és un arbre caducifoli que pot arribar a superar els quatre metres d'alçada, amb l'escorça vermellosa i petites fulles dotades de glàndules secretores de sal. El perímetre del tronc d'alguns exemplars més vells pot arribar a tenir més d'un metre. Floreix entre la primavera i l'estiu, en espigues denses de color rosa o blanquinós. El tamarell és un dels pocs arbres halòfils, aquells que viuen en aigües o sòls salins, que existeixen al món; per aquest motiu, en podem trobar sobre la platja o als indrets inundats temporalment, on comparteixen l'espai amb els salicornars.

A s'Albufereta hi trobam diversos representants del gènere *Tamarix*: *T. canariensis* i *T. boveana*, aquest darrer més rar. Són difícils de diferenciar l'un de l'altre. Estan inclosos al Catàleg balear d'espècies amenaçades i, per tant, estan protegits legalment.

Foto: Margalida Roig. Arxiu de la Reserva natural de s'Albufereta

ELS BRIÒFITS

ESPÈCIES DEL PARATGE NATURAL DE LA SERRA DE TRAMUNTANA

Els briòfits són plantes terrestres, generalment petites, amb una cutícula (capa cerosa que les protegeix) prima, rizoides (no són vertaderes arrels) per fixar-se a les superfícies i sense sistema vascular, el que els condiciona on viure.

Són especialment vulnerables perquè requereixen en general un ambient humit (almenys temporalment) per desenvolupar-se i reproduir-se; perquè algunes espècies estan amenaçades per trobar-se en ambients molt específics i fràgils (barrancs càrstics, entrades de cavitats, penyals de muntanya, basses temporals) o degut a que alguns briòfits són epífits estrictes i creixen en espècies arbòries o arbustives molt rares a les Balears. Tot això limita molt el seu hàbitat potencial.

Es divideixen en tres categories: moltes, hepàtiques i antocerots. La màxima diversitat d'espècies es localitza al Paratge natural de la Serra de Tramuntana, en especial en zones de mitja i alta muntanya (277 espècies, que suposen el 81,4 % del total d'espècies de les Illes).

La major concentració d'espècies amenaçades també es troba a la Serra (el 70%). La majoria es concentren al sector central, destacant les següents zones:

- Massís del Puig Major, amb 25 tàxons, distribuïts en una superfície molt petita (un quadrat de 5x5 km) on es troba representat el 41,6% del total de briòfits amenaçats de l'arxipèlag balear. Dins d'aquest quadrat, la gran majoria estan restringides a la zona culminal de la muntanya i 15 de les espècies no tenen cap localitat més a les Balears.

- El massís de Massanella i el torrent de Gorg Blau són la segona localització amb major concentració d'espècies amenaçades (15 espècies), de les quals 4 són exclusives d'aquesta zona.

- La de Tossals i Cúber-l'Ofre és la tercera zona respecte a concentració d'espècies amenaçades (11 espècies) i inclou 3 espècies exclusives d'aquesta zona.

Aquestes plantes són una part important de la biodiversitat en diversos hàbitats terrestres. La diversitat de briòfits indica el bon estat de conservació de determinats hàbitats com, per exemple, l'hàbitat singular de les fonts petrificants amb formació de tuff. Aquest hàbitat té la peculiaritat de que els briòfits retenen el carbonat càlcic de l'aigua i faciliten la seva precipitació.

Fotos: Arxiu de la Conselleria de Medi Ambient i Territori

PARAULES HIDRÀULIQUES

Una conversa amb n'Antonio i en Xicu de Can Vileta

El cognom Vileta apareix documentat a Eivissa al segle XIV. Can Vileta és una finca agrícola del prat de ses Salines, encaixada entre els estanys saliners i l'aeroport, que s'estén fins a la platja des Codolar. Bona part de la finca fou empassada per l'aeroport als anys seixanta.

L'espai agrícola dins l'àmbit del parc i els seus voltants era un dels més productius de l'illa abans de la construcció de l'aeroport: expropiacions, desaparició de conreus, casaments i camins, modificació de la mobilitat..., suposaren un fort impacte per a les famílies i propietats de Sant Jordi. De sobte, desaparegueren unes 240 hectàrees de terres agrícoles molt riques i amb aigua a poca profunditat que donaven feina a molts de majorsals.

Aquest empobriment de l'entorn del pla de ses Salines i el Prat d'en Fita, no només s'esdevé per la construcció de l'aeroport sinó també per la posterior ocupació amb altres equipaments: polígon de serveis, depuradora, emissaris i col·lectors, noves edificacions, discoteques, sales de festa, poliesportius, autopista, delfinari, les salines de sa Sal Rossa o la salinització de l'aquífer superficial.

D'aquella gran finca de Can Vileta «amb més d'un milió de metres, que venia dels Palau», actualment en resta només una de més petita, amb 17 Ha, de la qual n'és propietari n'Antonio Quílez Costa. El seu pare, n'Antonio Quílez Laleona, l'adquirí l'any 1978. En aquells moments ja era propietari de la «Fonda Victoria» de Vila que, amb la seva dona na Josefa Costa, obren l'any 1946.

Tanmateix, n'Antonio enyorava el seu passat agrícola a Aragó, que abandonà durant la guerra civil quan va ser destinat a Eivissa com a sergent de cuina.

Així com ens apropem pel camí des Codolar, que discorre per sobre d'aquesta cicatriu entre l'aeroport i el parc, desapareixen els molins d'aigua, els molinets, les sènies i els safaretjos i quan arribam a la finca només trobem regadores i sifons construïdes amb còdols de la platja des Codolar. Una característica constructiva de totes les edificacions d'aquella zona.

La finca actual no té casament, entès com a habitatge, simplement hi ha una antiga construcció de marès amb coberta, aferrada al safareig que es reconverí en magatzem agrícola on ara hi ha una cambra amb cuina i s'estotgen les ferramentes, maquinària, productes...

Totes aquestes regadores s'abastaven de l'aigua que desguassava des dels molins que es trobaven més amunt de la finca, però que desaparegueren amb la construcció de l'aeroport. Les restes d'aquestes regadores, construïdes amb còdols recollits directament de la platja, s'estenen fins a les vores dels estanys saliners.

Als anys setanta, per abastir de nou la finca amb aigua de reg, n'Antonio optà per a construir una fibla a la vora del camí que confronta amb la seva finca. Una excavació de seixanta metres de llargada i cinc de fondària, on la terra sua i ompli pausadament la fibla. És una aigua molla, però amb una salinitat molt baixa.

Sense safareig, i amb un motor arrancat amb metxa i maneta, el primer any regaren a peu una trinxa de quinze metres d'amplada fins a les cases, al segon any una de trenta. Tanmateix, l'aigua ràpidament exhauria la capacitat de la fibla i havien d'aturar el reg; llavors arribaren «les canonades, tubs: de 12 i de 16, gota a gota, les mànigues, els goters amb rosca, eren una merda!»

Actualment, està en explotació una hectàrea i mitja de les sis que tenen conreades. La resta, deu hectàrees dins del domini públic marímiterrestre (DPMT), són un prat salí de solseres, jonqueres i salicornars, on també hi trobam l'única localitat dins del parc on hi és present la coa de cavall (*Equisetum ramosissimum*), característica de sòls humits i amb poca salinitat.

La singularitat de Can Vileta, no només resideix en el tipus de captació de l'aigua, sinó en el fet que és l'única que es manté en explotació de reguiu dins de l'àmbit del parc i a més amb producció ecològica. L'explotació de la finca va a càrrec de n'Antonio i la seva dona, na Lupe Vidal, amb el suport del seu nebot, en Xicu Ribas, i el treball d'en Mohsen.

Fa quinze anys intentaren recuperar una part de la finca amb la plantació de tres Ha de vinya en ecològic, per la qual cosa donaren d'alta tota la finca. Tanmateix, aquesta vinya mai va entrar en producció per mor de «la yesca», una malaltia provocada per una infecció de fongs. Així i tot, mantingueren la finca en ecològic. En aquell moment era arriscat engegar una proposta d'explotació agrícola ecològica; de fet, en Xicu fou emprenedor amb la creació de la cooperativa Ecofeixes.

Actualment, tenen producció de temporada d'hivern i d'estiu. Mantenen varietats tradicionals, com la pebrera eivissenca i innoven amb varietats més glamuroses com la pak choi, una bleda asiàtica. Innoven amb varietats més rendibles com tomates que suportin «la pesseta»: la globetrotter, la rastrera de Santanyí, empeltada o no... Però cap d'elles és resistent als faisans que fa deu anys arrasaven els melons i les tomates: «piquen les més bones, les de baix, una becada d'un i una d'un altre».

Ara, l'amenaça són tres nuvolades de torcasses i «una ardada de perdius que s'ho mengen tot i no em surten d'aquí; ho escapçaren tot, ses puntes se les menjaren totes». «Els animals no són bàmbols».

En qualsevol cas, la continuïtat de la finca a mitjà termini no exigeix augmentar la superfície de l'explotació, sinó assegurar un relleu generacional. A Can Vileta i per tot.

La conversa amb n'Antonio, en Xicu i na Lupe ha sigut molt agradable, amb l'aire condicionat de l'ombra d'una figuera. A casa me n'enduc un caixó de xíndries, melons i carabassons de Can Vileta i una llista de paraules hidràuliques d'un lloc on queda poca aigua: molí d'aigua, molinet, «cabot», regadora, séquia, aigua molla, regar a peu, fibla, sénia, merlet, safareig, estany, canal, la terra suava...

Els valors etnològics dels nostres espais

LA PESCA D'ANGUILA AMB CUCADA

L'anguila (*Anguilla anguilla*) és un peix migratori d'àmplia distribució atlàntica, que passa la major part de la vida a aigües dolces però neix i desova a la mar. Té una notable longevitat i pocs requeriments metabòlics, el que li permet adaptar-se a situacions d'escassetat d'aigua i aliment.

Inicia el seu cicle amb l'eclosió dels ous a la mar dels Sargassos, a l'est del Carib. Les diminutes larves poden viatjar fins a tres anys mogudes cap a l'est pels corrents oceànics. Una vegada arriben a les costes europees, mediterrànies i nord-africanes, cerquen la desembocadura de torrents i rius i els remunten guiades pel seu instint.

Si ja sorprèn la capacitat de dispersió oceànica que protagonitza repetidament cada nova generació, més admirable és encara la d'endinsar-se terra endins resseguint els cursos d'aigua, permanent o no, fins a indrets humits ben allunyats de la costa, i romandre-hi una dotzena d'anys. A Mallorca, s'han trobat anguiles a desenes de quilòmetres de la boca d'entrada dels torrents després de travessar s'Albufera i seguir els torrents de Sant Miquel i de Muro.

A l'interior de les zones humides és on passen la major part del seu cicle vital, canviant d'angules a anguiles grogues o bordes. Passats 10 o 15 anys aquestes es transformaran de nou en anguiles platejades o corregudes que, aprofitant els vespres de mal temps i escorrentia, desfaran el camí i tornaran a la mar dels Sargassos per a pondre-hi milions d'ous i morir.

Els habitants de les costes atlàntiques i mediterrànies, coneixedors d'aquest cicle vital, han desenvolupat múltiples tècniques per a la pesca de l'anguila. S'Albufera de Mallorca, sent la zona humida més extensa de Balears, és un d'aquests indrets on els residents del seu entorn s'han especialitzat des de fa segles en la pesca d'aquest exquisit peix per a l'elaboració de populars receptes com l'espinaçada, la greixonera o els fideus amb anguiles.

Un exemplar d'anguila a s'Albufera de Mallorca. Foto: Biel Perelló

Al Parc natural, de totes les arts de pesca tradicionals d'anguila ara només és permesa la pesca amb cucada, per ser la més selectiva i la menys lesiva pel medi.

Aquest tipus de pesca es fa amb una canya de la que penja un fil o corda fina d'un metre amb un plom i una bolla de cucs al seu extrem i no requereix d'ham. Els cucs de terra estan units i travessats de dalt a baix per un mateix fil, conformant la cucada. Aquesta fibrada massa de carn és mossegada per l'anguila que no l'amolla fins que no n'arrabassa el tros, temps suficient per conduir-la a un gran gambaner submergit a l'aigua on queda atrapada. De fet, una cucada ben lligada pot resistir molt envits d'anguila abans de desfer-se. Cal atenció i mestria per dur l'anguila al gambaner, que no pot estar situat a més dos pams d'on es cala la canya. Els millors dies per a la pesca de l'anguila correguda són els dies de mal temps, en els que el torrent corre aigües avall.

Els pescadors vesteixen una indumentària particular – botes d'aigua, capelina per la pluja, braços i cames protegits de les picades de moscard –, que ens dies assenyalats acolorixen el parc d'un present que esdevé passat acceleradament. Perquè la pesca amb cucada viu un clar declivi a causa l'avançada edat dels darrers practicants i del reduït relleu que troben en les generacions més joves. La campanya passada, s'autoritzaren 14 pescadors d'una edat mitjana de 75,4 anys que capturaren 25 Kg d'anguila. Deu anys enrere, eren 38 amb 95 Kg de producció i fa vint 65 amb uns 200 Kg de captures.

Per raons de conservació, el Parc emet un permís anual específic de pesca en aquesta modalitat, limitat al termini entre juliol i gener, amb horari acotat, obligació de comunicar el volum de captures, i amb requeriment de llicència fluvial vigent i coneixement de l'art de pesca.

L'any 2008, la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura (UICN) va declarar l'anguila europea com espècie en estat crític d'extinció i des de 2009 es troba inclosa al conveni CITES (tractat sobre comerç internacional d'espècies salvatges de fauna i flora en perill).

Un moment de pesca amb cucada a s'Albufera de Mallorca. Foto: Biel Perelló

Els valors etnològics dels nostres espais

LES COVES OCUPADES PER PRESONERS A CABRERA

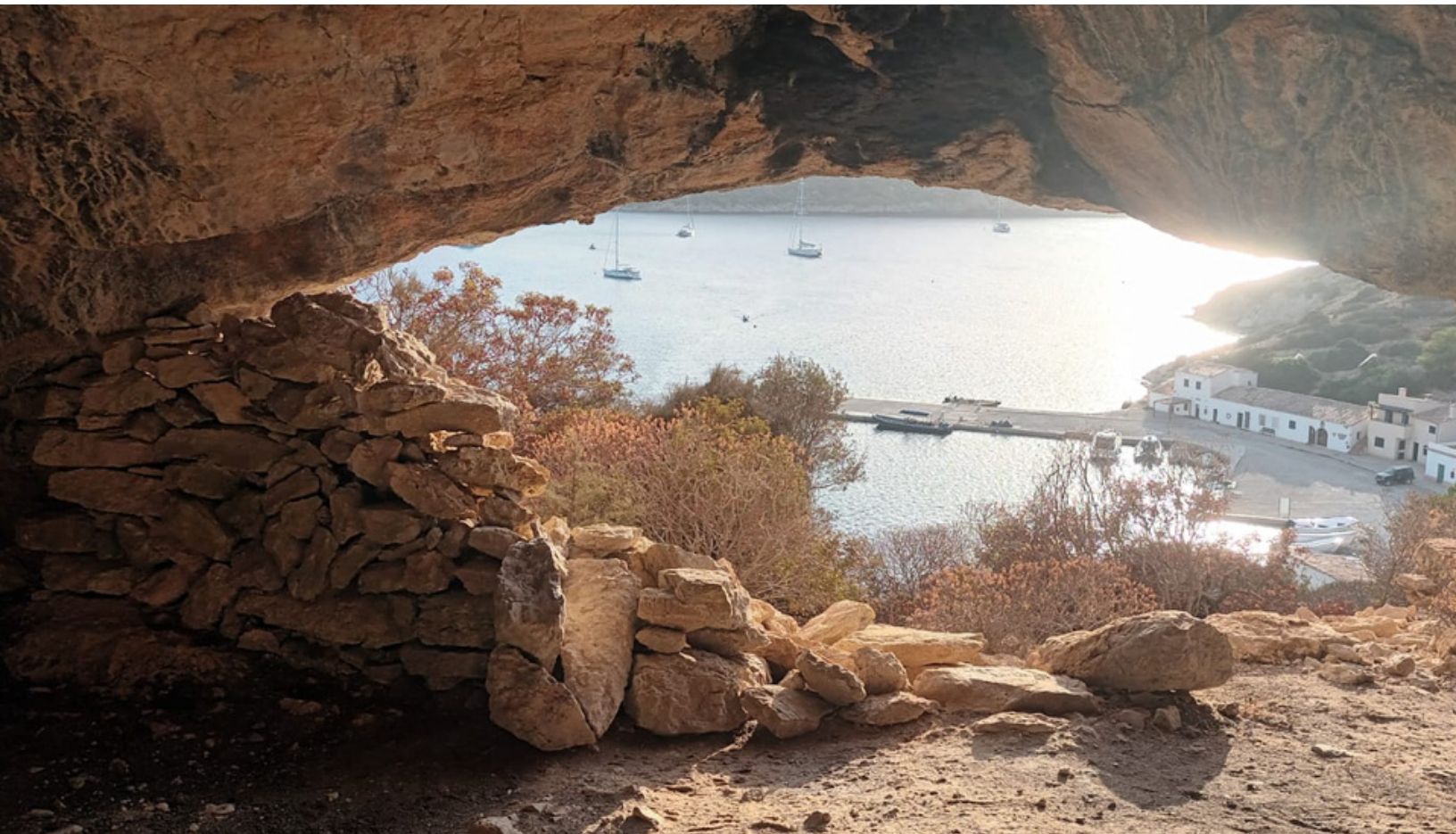
Al llarg de la història, el litoral coster i les coves, han estat utilitzades per una gran diversitat d'usos. En les coves de l'arxipèlag de Cabrera, s'hi han trobat clars indicis de la seva ocupació des de la prehistòria i fins al segle XX, i així queda palès en la toponímia de moltes d'elles i en la trobada de restes arqueològiques.

S'han trobat restes prehistòriques a coves com sa Cova del Penyal Blanc, sa Cova des Burrí o sa Cova des Francesos. També s'hi han localitzat restes de l'època romana republicana i la medieval. Han servit com a refugi, especialment per a navegants, pirates i corsaris; i també per al contraban de mercaderies, com sa Cova des Tabac, sa Cova des Secret o sa Cova d'en Verga.

Altres topònims com la Cova de Sa Llumeta, a l'illa de Conillera, posen de manifest que també s'utilitzaren per l'abastiment de recursos, com l'emmagatzematge d'aigua procedent de filtracions d'aigua de pluja.

Dins la història de Cabrera, cal destacar un dels seus episodis més rellevants i coneguts: l'ús de l'illa com a presó de nombrosos soldats francesos. L'any 1808 té lloc la derrota de l'exèrcit francès a Bailèn, dins la Guerra de la Independència o Guerra del Francès. Entre uns 9.000 a 11.000 presoners de l'exèrcit napoleònic, majoritàriament francesos però també d'altres territoris, són enviats i reclosos a l'illa de Cabrera, durant un llarg període (1809-1814).

L'estada dels presoners a Cabrera fou molt dura, especialment per les dificultats d'abastiment des de Mallorca, l'escassetat de recursos propis de l'illa i per l'aridesa climàtica. Tan sols uns 3.600 homes van aconseguir salvar-se i retornar a França després de la firma del Tractat de París de 1814 pel qual es posà fi a la guerra.

Durant aquest 5 anys de captiveri, les coves de l'arxipèlag van servir als presoners com a refugi, habitacle, amagatall, però també per a esdeveniments socials i culturals com reunions o inclús representacions teatrals. És així com ha quedat documentat pels supervivents i per les restes trobades que avalen la seva presència.

Els primers presoners i vigilants que arriben a Cabrera, creient que hi estarien un curt període de temps, construeixen barraques provisionals que amb les primeres pluges s'enfondren i han de buscar refugi en les coves naturals.

Amb el temps, i no obstant les calamitats patides, els captius comencen a organitzar-se, a construir o rehabilitar cabanes més resistents, cultivar petits horts i realitzar petits treballs d'artesanía. Construeixen un petit poblat al costat de Sa Platgeta al que denominen *Napoleon Ville*, amb una plaça central, *Palais Royal*, que es converteix en el lloc de reunió i intercanvi de d'estrís i mercaderies. La majoria viuen en aquest poblat, mentre que uns pocs s'aïllen a les muntanyes; alguns són expulsats i marginats, i han de viure aïllats de la comunitats: les coves els serviran d'habitable i refugi. Testimoni de l'ús d'aquestes coves com a habitacle o refugi és la Cova dels Francesos, on s'hi han trobat restes de la seva presència.

Menció especial mereix la Cova del Teatre, denominada així perquè segurament és on es representaven obres teatrals. Diversos autors fixen el 8 setembre com la data en que s'inaugura el primer teatre a l'aire lliure a Cabrera; poc temps després, el mal temps i l'arribada d'un nou oficial a Cabrera, Robert Guillemard, propicien el trasllat del teatre a una zona coberta. Segons Dennis Smith, el teatre s'ubica en la cova d'un antic aljub, on hi obren un dels seus costats i hi construeixen un escenari i un auditori. Guillemard va aprofitar la facilitat d'accés a estrís, eines i finançament que li donava el teatre, per preparar la seva fugida de l'illa. L'oportunitat li va arribar a finals de 1810 durant la representació de l'obra *Le Dissipateur* de Destouche; Guillemard i els seus companys van aconseguir fugir fins a València i reintegra-se a l'exercit napoleònic de l'Espanya peninsular.

Moltes llegendes han acompanyat Cabrera al llarg de la història; aquest és el cas de la Cova de l'Amic. La llegenda diu que presoners francesos eren atrets fins a aquesta inhòspita cova al crit de «amic, amic» i, amb la promesa d'aliments, el confiat era despenyat cova avall, servint d'aliment del compatriota famèlic.

Finalment, cal destacar la Coveta de sa Font, punt essencial per la vida dels presoners en disposar de la única font d'aigua potable de l'illa, però que tenia un cabal insuficient per abastir les necessitats de tots els captius que habitaven en aquell moment l'illa.

XENIB

XARXA ESPAIS NATURALS
ILLES BALEARS